

Rijksuniversiteit Groningen en lokale natuurbeschermers merken eerste bedreigde haaien en roggen in West-Afrika.

Voor het eerst zijn er ernstig bedreigde haaien en roggen voorzien van een zender door wetenschappers in de Bijagós Archipel in Guinee-Bissau (West-Afrika). Een team bestaande uit onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen, natuurbeschermers van het Guinees Instituut van Biodiversiteit en Beschermde Gebieden (IBAP) en lokale vissers werkten samen om de eerste satellietzenders te plaatsen op ernstig bedreigde gitaarroggen. Daarnaast heeft het team tal van bedreigde haaiensoorten bestudeerd, waaronder de bedreigde hamerhaai, stierhaai en zwartpunthaai. Hiermee hoopt het team belangrijke informatie te verzamelen om deze ernstig bedreigde soortgroep beter te kunnen beschermen in de hele West-Afrikaanse regio.

Ernstig bedreigde vissen

Volgens de laatste wetenschappelijke schatting worden momenteel 31% van alle haaien en roggensoorten bedreigd met uitsterven. In de West-Afrikaanse regio zijn soorten als de zwartkin-gitaarrog en geschulpte hamerhaai nu in de hoogste categorie van de internationale rode lijst ingedeeld: ze zijn *ernstig* bedreigd. Dit is de laatste categorie voordat een soort als uitgestorven wordt beschouwd. “We zijn ontzettend bang dat deze haaien- en roggensoorten helemaal verdwijnen uit de Bijagós Archipel, of zelfs uit alle West-Afrikaanse wateren, net als wat er met de zaagvis (een grote roggensoort) is gebeurd” legt Emanuel Dias, de Directeur van het Orango Nationale Park in de Bijagós uit. Dias voegt toe: “De organisatie waar ik voor werk, het Instituut voor Biodiversiteit en Beschermde Gebieden (IBAP) in Guinee-Bissau, stelt managementplannen op voor de nationale parken, maar we zien dat vissersboten vanuit andere landen illegaal komen vissen in onze wateren. Dit is een grote bedreiging voor de natuur binnen onze nationale parken. De Bijagós Archipel is ontzettend groot, en het controleren van de visserij in dit gebied is erg moeilijk. Daarom is onderzoek naar haaien en roggen in dit gebied erg belangrijk, zodat we deze soorten effectiever kunnen beschermen”.

Haaien en roggen als sociaal-cultureel erfgoed

Haaien en roggen hebben een belangrijke, historische rol binnen de ceremonies van de Bijagó gemeenschappen. De Bijagó stammen wonen op ongeveer 20 van de 88 eilanden in de archipel. De archipel bestaat uit dichtbegroeide mangrovebossen, grote wadplaten, en een complex systeem van geulen en getijdenkanalen. De archipel biedt een grote variatie aan leefgebieden voor

verschillende haaien- en roggensoorten. Tijdens de traditionele Bijagó ceremonies worden er kostuums gedragen die geïnspireerd zijn door verschillende haaien en roggensoorten. Zo zijn er kostuums met vissen en een masker in de vorm van een hamerhaai, en zijn er zelfs kleine gebouwen in de vorm van de zaagvis. De zaagvis – een groep roggensoorten – was ooit een van de meest voorkomende soort in de Bijagós. Nu wordt de soort wereldwijd op veel plekken als uitgestorven beschouwd. Zo ook de wateren van West-Afrika, waar de mangrovegebieden van de Bijagós Archipel ooit een van de laatste plekken was waar deze soort gevonden kon worden in de regio.

De eerste ernstig bedreigde zwartkin-gitaarrog die wordt vrijgelaten met een satellietzender. Dit volwassen vrouwtje is vernoemd naar Aissa, een natuurbeschermster van IBAP die zich inzet voor een betere bescherming van natuur in Guinee-Bissau. Het volgen van deze gitaarrog geeft onderzoekers essentiële informatie over de migratie van deze dieren in de regio, en hoe deze soorten beter beschermd kunnen worden.

Foto: Maarten Zwarts/Rijksuniversiteit Groningen.

Ernstig bedreigde gitaarroggen volgen

Tijdens de meest recente expeditie heeft het team – bestaande uit onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen, natuurbeschermers van IBAP en lokale vissers – meer dan 50 haaien en roggen gevangen, bestudeerd en weer veilig vrijgelaten. Het beste resultaat? “Het plaatsen van de eerste satellietzender ooit op een ernstig bedreigde zwartkin-gitaarrog. En dat in samenwerking met lokale Bijagó vissers, die als geen ander weten hoe belangrijk de haaien en roggen zijn voor de Bijagó-cultuur” zegt [Guido Leurs](#), expeditieleider en haaienonderzoeker. Leurs vervolgt: “Op basis van ons onderzoek van de afgelopen jaren kunnen we stellen dat alle haaien en roggensoorten hard achteruitgaan in de regio, maar deze soort wel zorgwekkend hard. Met deze satellietzenders kunnen we de dieren voor bijna een jaar volgen. Dit stelt ons in staat om vast te stellen waar deze dieren heen migreren en hoe ze verschillende natuurgebieden met elkaar verbinden in de West-Afrikaanse regio. Deze informatie is cruciaal voor lokale partnerorganisatie zoals IBAP om deze soorten te kunnen beschermen tijdens hun levenscyclus. We hebben nu geen idee waar deze dieren heen gaan”.

Een toekomst voor haaien in West-Afrika

Een ander belangrijk resultaat is de ontdekking van een potentiële kraamkamer voor pasgeboren haaien. “We hebben veel jonge haaien aangetroffen in het gebied, waaronder jonge hamerhaaien. We denken dat haaien kustgebieden als de Bijagós gebruiken tijdens hun jonge jaren. Zodra ze ouder worden trekken haaien als de hamerhaai naar de open zee. Het probleem is echter dat zodra deze soorten de Bijagós verlaten, ze het risico lopen om gevangen te worden door industriële vissersschepen die op het randje van de nationale parken opereren. Deze komen overal in de wereld vandaan, maar voornamelijk uit Europa en Azië” legt Leurs uit. Hij concludeert: “Wij willen uitzoeken wat de grootste bedreigingen zijn voor haaien en roggen in West-Afrika. En we zijn ontzettend trots dat we nu een belangrijke stap hebben gezet in samenwerking met onze lokale partners om de kwetsbare ecosystemen in deze regio iets beter te kunnen beschermen”.

Een ernstig bedreigde hamerhaai wordt door het team onderzocht. Tijdens het proces, dat minder dan vier minuten duurt, stroomt er continue zeewater over de kieuwen van de haai. De onderzoekers nemen minuscule weefselmonsters af voor onderzoek en plaatsen een merkje. Dit merkje heeft een uniek nummer, waarmee wetenschappers de beweging en groei van het dier kunnen bijhouden als deze nog eens wordt gezien in de toekomst.

Foto: Maarten Zwarts/Rijksuniversiteit Groningen.